

Rus Basınında TBMM'nin Açılış Süreci*

Okan Yeşilot**
Abdrasul İsakov***

Öz

Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM), kuruluşunun 100. yıldönümünü kutluyor. TBMM'nin açılış süreciyle ilgili konular bu bakımdan daha da anlamlıdır. Bu sürecin Rus basınında nasıl yansıtıldığı konusu ise şimdiye dek pek ele alınmamıştır. Özellikle Bolşevik Rus basını, Anadolu'da yürütülen milli mücadeleyi *Türk Bolşeviklerinin* emperyalizme karşı mücadelesi olarak görmek ve yansıtmak istediği için Anadolu'daki gelişmeleri yakinen takip etmiştir. Bu çalışmada, 1919-20 yılları arasında Rus basınında TBMM ile doğrudan veya dolaylı ilgisi olan önemli haberler ve bilgiler kronolojik olarak aktarılmaya ve Bolşeviklerin gözünde TBMM'nin ne ifade ettiği yansıtılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler

Rus basını, TBMM, Mustafa Kemal, Millî Mücadele, Ankara.

* Geliş Tarihi: 20 Temmuz 2020 – Kabul Tarihi: 09 Aralık 2020

Bu makaleyi şu şekilde kaynak gösterebilirsiniz:

Yeşilot, Okan ve Abdrasul İsakov (2021). "Rus Basınında TBMM'nin Açılış Süreci". *bilig – Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi* 96: 121-145.

** Prof. Dr., Marmara Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü – İstanbul/Türkiye
ORCID ID: 0000-0002-0798-2364
oyesilot@marmara.edu.tr

*** Dr., ANKASAM - Ankara/Türkiye
ORCID ID: 0000-0002-2015-7772
rasulaali@gmail.com

Giriş

XX. yüzyılın başları gerek Osmanlı gerekse Rus imparatorluğu için zor bir dönem olmuştur. I. Dünya Savaşı bu iki imparatorluğun sonunu hazırlamış, Çarlık Rusyası Bolşeviklerin yönetimine geçmişken, Anadolu'da işgalci devletlere karşı Milli Mücadele süreci başlatılmıştır. Bolşevikler bir taraftan Çaristlere, Menşeviklere karşı mücadele yürütüyor, diğer taraftan kendilerini uluslararası camiaya kabul ettirmek istiyordu. Mustafa Kemal¹ önderliğinde Kurtuluş Savaşı başlatan Türkler de oldukça zor şartlarda yürüttükleri mücadelede dış desteğe ihtiyaç duyuyordu. Söz konusu şartlar, doğal olarak iki tarafı siyasi anlamda yakınlaştırdı. Uluslararası tanınırlık bağlamında hem Bolşeviklerin hem de Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM)'nin¹ birbirlerine ihtiyaç duymaları gayet tabiiydi. Bolşevikler emperyalizme karşı mücadelede Doğu halklarının tamamını yanlarında görmek, hatta komünizmi bütün dünyaya yayma sloganıyla Türkiye'deki siyasi gelişmelere özel bir önem atfetmişlerdir.

1918 yılının sonbaharında iktidarı ele geçiren Bolşevikler ile 1919 yılında Milli Mücadele'yi başlatan Mustafa Kemal ve silah arkadaşları birbirlerini yakinen takip ediyorlardı. Örneğin Mustafa Kemal, Erzurum Kongresi'nde (23 Temmuz-7 Ağustos 1919) Rus halkının emperyalistlere karşı mücadelesini örnek göstermiştir. Bu yaklaşımın müteakibinde bir tezahürü olarak Sivas Kongresi'ne (1-11 Eylül 1919) Moskova'ya temsilen Mahmudov³ iştirak etmiştir. Daha sonra Halil (Kut) Paşa yeni Anadolu yönetimini temsilen Moskova'ya gitmiştir (Tsiplin 2019: 71).

Türkiye ve Rusya, Kafkasya ve Karadeniz üzerinden komşu oldukları için diplomatik ilişki kurmaları, keza başta sınırların tayini olmak üzere iki ülkeyi ilgilendiren meseleleri çözüme kavuşturmaları zaruriydi. 1919-1920 yıllarında Moskova ve Ankara hükümetleri mektuplaşma, telgraf, nota, heyet gönderme usulleriyle ikili ilişkiyi tesis ve tahkim ettiler; bu süreçte kuşkusuz TBMM merkezi bir rol oynadı.

TBMM Hükümeti ve Sovyetlerin 1920 yılının yaz ve sonbahar aylarında karşılıklı gönderdikleri heyetler, ilişkilerin sağlam bir zemine oturtulması bakımından önemliydi. Sovyetlerin, TBMM Hükümeti'ne ilk askeri ve mali yardımları bu dönemde gerçekleşti. 1920 yılının sonuna gelindiğinde TBMM-Moskova ilişkilerinde epeyce mesafe alınmıştı.

Milli Mücadele dönemi Türk-Sovyet ilişkileri hakkında gerek Türkçe gerek-

se Rusça pek çok çalışma yapılmasına ve bazı çalışmalarda (Ors 2012, Yerasimos 2000) Rus basınındaki bilgilere yer verilmesine karşın, şimdiye dek Rus basınında TBMM'nin kuruluş sürecine dair haber ve makalelere istinaden herhangi bir araştırma yapılmamıştır. Oysa Bolşeviklerin o dönemde Anadolu'daki gelişmeleri yakinen takip ettiği ve Rus basınında Türkiye'deki siyasi, ekonomik ve sosyal gelişmelerin sıklıkla yer aldığı bilinmektedir.

Araştırma konumuzla ilgili bazı dolaylı çalışmalardan söz etmek mümkündür: 2013 yılında Bişkek'te Erdoğan Akman tarafından savunulan *Sevr'den Lozan'a Sovyet Basınında Türkiye'nin Yansımaları [1920-1923 Yılları Arası Pravda ve İzvestiya Gazeteleri Üzerinden Basın Analizi]* başlıklı doktora tezinde, Rus basınının önde gelen gazeteleri incelenmiştir. Tezdeki verilerden Milli Mücadele dönemindeki Türkiye ile ilgili gelişmelerin *Pravda* ve *İzvestiya* gazetelerinde yoğun şekilde yansıtıldığı anlaşılıyor. Fakat Akman 1919-23 dönemini ele aldığı söz konusu tezinde örneklem yöntemini tercih ederek *Pravda* ve *İzvestiya* gazetelerinin belirli sayılarını incelediğinden ve özellikle TBMM ile ilgili haber ve makalelere odaklanmadığından konumuzla ilgili bilgilerin sınırlı olduğunu belirtmeliyiz (Akman 2013).

Çalışmamızla dolaylı olarak ilişkili bir diğer yayın: Rusya'da muhtelif yıllarda neşredilen *SSCB'nin Dış Politika Belgeleri* adlı 24 ciltlik külliyattır. Bu külliyatın 2.-3. ciltlerinde 1919-1921 yılları arasında Türkiye ve Rusya arasında gerçekleşen yazışmaların metinleri neşredilmiştir. Söz konusu ciltlerde yer alan bazı belgelerin *İzvestiya* gazetesinde neşredildiğini görmek de mümkündür (Deev vd. 1958, Belov vd. 1959).

Rusya'da Basın

Bolşevikler Rusya'da iktidarı ele geçirdikten sonra, basın-yayın araçları üzerinde sıkı denetim kurmuş ve hakim olduğu bölgelerde muhalif basını sindirmiştir.

Rus gazeteciliği, tek parti gazeteciliği olarak yapılandırılmıştır. Komünist basını konu alan Lenin doktrini ortaya çıkmıştır. Lenin doktrinine göre basının başlıca görevi kitlelerin komünist eğitimini kuvvetlendirmiş olmalıydı. Ayrıca Lenin doktrininde basının ana ilkeleri olarak halkçılık, kitlesellik ve partililik gösterilmiştir (Akman 2013: 10).

1920'lere gelindiğinde Rusya'da yüzlerce yerel ve ulusal gazete bulunmasına karşın, bunların büyük çoğunluğu *Pravda* ve *İzvestiya* gazetelerinin türevi konumundaydı. *Pravda* iktidar partisinin, *İzvestiya* ise hükümetin resmi ya-

yın organı idi. Gazeteler genelde 2 veya 4 sayfadan ibaretti. O yıllarda Rus basınından pek çok gazete aylık 2 ruble karşılığında Türkiye'ye gönderilebilmekteydi. Konuyla bağlantılı olarak *İzvestiya* gazetesinin 5 Ağustos 1920 tarihli 171. sayısında, Türkiye'de komünist literatüre ve Sovyet gazetelerine yoğun ilgi gösterildiği bildirilmiştir (*İzvestiya* 1920: 2). *İzvestiya* gazetesindeki bu haberin biraz propaganda eseri olduğu açıktır. Bunlar haricinde Bolşeviklere muhalif olan kesimlerin Rusya'nın doğusunda ve genel olarak da yurtdışında neşrettiği gazeteler de mevcuttu.

Konunun Sınırlılıkları

Bolşevik Rusyası'nda basının ideolojik karakteri ve sıkı kontrolün yarattığı sınırlılık bir yana, gazetelerin bazı sayılarına ulaşmadaki sorunlar da araştırmayı zorlaştıran unsurlar olmuştur. Başlıca müracaat kaynağımız *İzvestiya* gazetesi olmakla birlikte, TBMM ile ilgili haberlerin taşrada ne şekilde algılandığı ve takip edildiğini göstermek açısından bulabildiğimiz-ulaşabildiğimiz yerel gazetelerden de faydalanıldı. Öte yandan Çaristlerin konumuzla ilgili bakış açısını yansıtabilmek amacıyla Çita şehrinde neşredilen *Vostochny Kur'er*, Prag'da neşredilen *Slavyanskaya Zarya* gazetelerinin ilgili yıllardaki sayılarından mümkün mertebe istifade edildi.

Çalışmayı hazırlarken iki önemli zorlukla karşılaşıldı: Bunlardan ilki *Pravda* ve *İzvestiya* haricindeki Rus gazetelerinin ilgili sayılarının tamamının bulunamaması; ikincisi de 100 sene önce neşredilen gazete sayılarının yıpranmış olmasından dolayı kısmen okunamamasıdır. Dolayısıyla bu süreçte başlığı konumuzla ilgili olmakla birlikte içeriğini okuyamadığımız birkaç makale ve onlarca haberin bulunduğunu da belirtmeliyiz.

Ruslar tarih boyunca Osmanlı İmparatorluğu ile ilgili olayları yakından takip edegeldiklerinden Milli Mücadele yıllarında İstanbul'daki gelişmeler, Sultanın ve Saray'ın faaliyetleri, İttihat-Terakkî'nin girişimleri ve Türk Komünizmi⁴ gibi konular doğal olarak Sovyet basınında yer almıştır. Ancak araştırma alanımızı Milli Mücadele ve TBMM ile sınırlı tuttuğumuzdan bu konularla ilgili haber ve makaleler burada dikkate alınmadı.

Makale hacmi dikkate alınarak TBMM ile ilgili Rus basınındaki haberler 1919-1920 yıllarıyla sınırlı tutuldu. Tekrara düşmemek adına farklı gazetelerde çıkan benzer haberlerden sadece biri dikkate alındı ve değerlendirildi. Konumuzla ilgili haberlerin ve içeriklerinin benzer olması, dış haberlerin yansıtılması konusunda sansürün sıkı bir şekilde uygulandığının da kanıtıdır.

Özetle bu çalışmada kuruluşunun 100. yıldönümü kutlanmakta olan TBMM ve onunla doğrudan ilgisi olan haber ve bilgiler kronolojik olarak aktarılmaya, Bolşeviklerin ve muhaliflerin gözünde TBMM'nin ne ifade ettiği, onların Milli Mücadele'ye bakış açıları, TBMM'nin açılış süreci ve bu süreçte yaşanan önemli gelişmeler Rus basını üzerinden takip edilmeye çalışılmıştır.

Milli Mücadele'nin Başlamasından TBMM'nin Açılışına Dek Çıkan Haber ve Makaleler

O yıllarda Türkiye ile ilgili Rus basınında en fazla *İzvestiya* gazetesinde haberlerin neşredildiği görülmektedir. *İzvestiya* gazetesinin 23 Nisan 1919 tarihli 85. sayısının başyazısı *Türk Devrimi*'ne ayrılmıştır. Yazar Yuriy Steklov'a⁵ göre, Osmanlı topraklarında gelişen huzursuzluk *Asya'daki ilk Sovyet devrimi* idi. Bu devrim, İtilaf devletlerini Rusya'yı boğmak için kullandıkları üslerinden yoksun bırakacak, Karadeniz'i Rus ve Türk işçilerin denizi yapacak, Balkanlar, Güney Kafkasya, Asya ve Afrika'da devrimin yayılmasına zemin hazırlayacaktır. Yazar, Dünya Sovyet Federasyonu'nda Rusya ve Türkiye halklarının kardeş Cumhuriyetler olarak yer alacağına inandığını bildirerek yazısını bitirmiştir (1919: 1). Makalede Steklov'un altını çizdiği en önemli husus, Türkiye'de değişim yaşandığında bunun bütün çevre bölgeleri: Balkanlar, Karadeniz, Kafkasya, Ortadoğu ve Kuzey Afrika'yı doğrudan etkileyeceğini iddia etmiş olmasıdır. Yazarın Türkiye için ileri sürdüğü *Sovyet modeli* de özünde halk tarafından oluşturulacak Şûra veya Meclis'in iktidara gelmesi ve siyasete hükmetmesidir.

Mustafa Kemal'in 19 Mayıs 1919 tarihinde Samsun'da Milli Mücadele'yi başlatması, kurultaylar düzenleyerek örgütlenmesi ve emperyalizme karşı mücadeleye girişmesi, Bolşeviklerin Türklere sempati ve potansiyel *yoldaş* gözüyle bakmaya başlamasına sebep olmuştur. Öte yandan Yunanların Anadolu'yu işgali de Müslümanların örgütlenmesini hızlandırmaktaydı. *İzvestiya* gazetesinin 4 Haziran 1919 tarihli 119. sayısında Yunanların Manisa ve Aydın'ı işgal etmesinin Anadolu'da ayaklanmaların had safhaya çıkmasına sebep olduğu belirtilmiştir. Haberde milliyetçi hareketlerin güçlendiği, İttihat ve Terakkî komitesinin konumunun güçlendiği bildirilmiştir (*İzvestiya* 1919: 2). Burada gazetenin son tespitinin gerçekçi olmadığını belirtmeden geçemeyiz.

Aynı gazetenin 1919 yılındaki 17 Haziran tarihli 129., 25 Eylül tarihli 213. ve 8 Ekim tarihli 224. sayılarında Anadolu'da *devrim* hareketinin güçlendiği

haberleri yapılmış, işgalcilere karşı sadece halk değil Türk burjuvası arasında da memnuniyetsizliğin arttığı bildirilmiştir. 16 Ekim tarihli 231. sayıda ise Bursa ve Edirne halkının Milli Mücadele'ye iştirak ettiği aktarılmıştır (*İzvestiya* 1919: 3).

Erzurum'da düzenlenen Türk Halk Meclisi (Kongre) toplantısında Velihaht Abdülmecid Efendi'nin tahta çıkmasının teklif edildiği, keza *Genç Türkler* arasında veliahdın taraftarlarının çok olduğu *İzvestiya* gazetesinin 12 Ağustos 1919 tarihli 177. sayısında bildirilmiştir (*İzvestiya* 1919: 2). Erzurum Kongresi'nin asıl gündeminin farklı olduğunu hepimiz biliyoruz; aynı gazetenin 15 Nisan 1920 tarihli 79. sayısında Mustafa Kemal önderliğindeki hareketin ana karargâhının Erzurum olduğu belirtilmiştir (*İzvestiya* 1920: 2).

Mustafa Kemal Paşa'nın Anadolu'da ayaklananların lideri olduğu ve onun ordusunun Türk (İstanbul) Hükümeti'nden ayrıldığı, Sultan'ın Anadolu'ya asker göndermeme kararı aldığı *İzvestiya* gazetesinin 27 Ağustos 1919 tarihli 189. sayısında haberleştirilmiştir (*İzvestiya* 1919: 2). Bu haber, tespit edebildiğimiz kadarıyla *İzvestiya* gazetesinde Mustafa Kemal'i milli mücadele lideri olarak tanıtan ilk yazıdır.

İzvestiya gazetesinin 13 Eylül 1919 tarihli 203. sayısında Rusya Sovyet Federatif Sosyalist Cumhuriyeti (RSFSC) Dışişleri Halk Komiseri Georgiy Çiçerin ve Halk Komiserliği Ortadoğu Müslümanları Bölümü Başkanı Nariman Narimanov Türkiye'nin işçi ve köylülerine hitaben bir yazı neşretmiştir. Yazıda Bolşeviklerin Çarlık Rusyası'ndan farklı olduğu, Türkiye üzerinde oynanan oyunlara Bolşeviklerin destek vermediği, ne Sultan'ın ne de İttihatçıların Türkiye'yi kurtarabileceği, tek çözümün emperyalistlere karşı birlikte mücadele edilmesi gerektiği gibi konular üzerinde durulmuştur (Çiçerin vd. 1919: 1). Bu yazıda İttihatçılar konusunda Bolşeviklerin görüşünün değişmeye başladığına dair işaretler mevcuttur.

İzvestiya gazetesinin 14 Ekim 1919 tarihli 229. sayısında yer alan "Mustafa Kemal Paşa İstanbul'u Tehdit Ediyor" başlıklı haberde Mustafa Kemal taraftarlarının yeni Türk (İstanbul) Kabinesi'nden memnun olmadığı ve onun dağılmasını talep ettikleri ve Mustafa Kemal'in ordusunun İstanbul'a 40 mil mesafede bulunduğu ifade edilmiştir (*İzvestiya* 1919: 3). Mustafa Kemal Paşa'nın İstanbul Hükümeti'yle mücadelesi *İzvestiya*'nın sonbahar aylarındaki sayılarına yansımıştır. 24 Ekim tarihli 238. sayıda Mustafa Kemal'in İstanbul Hükümeti'nin talimatlarına direndiği aktarılmışken (*İzvestiya* 1919: 2), 16 Kasım tarihli 257. sayıda İstanbul Hükümeti'nin Mustafa Kemal ve

tarafatlarını kanunlar çerçevesinde hareket etme ve merkezin talimatlarına itaat konusunda sert şekilde uyardığı bildirilmiştir (*İzvestiya* 1919: 2).

Sibiryadaki Çita şehrinde Çaristler tarafından neşredilen *Vostochny Kur'er* gazetesinin 17 Aralık 1919 tarihli sayısında Mustafa Kemal'in Batılı işgalci devletlere gönderdiği telgraf hakkında bilgi verilmiş, Türk milliyetçilerin liderinin Türk halkının hiçbir zaman köle olmadığını ve parçalanmaya tahammül etmeyeceğine dair sözleri aktarılmıştır (*Vostochny Kur'er* 1919).

Yurtdışında bulunan Ruslar tarafından Helsinki'de çıkartılan *Razsvet* gazetesinin 14 Ocak 1920 tarihli sayısında İstanbulsuz Türkiye Düşünülemez! başlıklı bir haber çıkmıştır. *Alemdar* gazetesine atuf yapılan haberde, Türkiye'nin Avrupa'dan sürüleceği iddiasının halkın tamamında yıldırım etkisi yarattığı bildirilmiştir. Haberde, Kemal Paşa'nın İzmir'de orduyu savaşa hazırlamakta olduğu, Türk Hükümeti'nin Meclis'te okunmak üzere hazırladığı manifestoda ulusların kendi kaderini tayin etme diğer bir ifadeyle Wilson Prensipli'nin Türklerin kırmızı çizgisi olduğunun vurgulanacağı ifade edilmiştir (*Razsvet* 1920).

Rus basını Milli Mücadele cephelelerindeki durumu dikkatle takip ederek gelişmeleri sayfalarına taşımıştır. Elde edilen başarılar “Kemalistler (Devrimciler) kazanıyor” şeklinde lanse edilmiştir. *İzvestiya* gazetesinin 12 Temmuz 1920 tarihli 152. sayısında Mustafa Kemal'in Anadolu'da umumi seferberlik ilan ettiği bildirilmiştir (*İzvestiya* 1920: 2). Aynı gazetenin 2 Aralık 1920 tarihli 271. sayısında TBMM'nin seferberlikten son derece iyi sonuçlar elde ettiği aktarılmıştır (*İzvestiya* 1920: 2).

Rus gazetelerinde *Kemalistlerin* silahlı güçleri hakkında da bazı bilgiler paylaşılmıştır. Mirseyit Sultangaliyev 19 Mayıs 1920 tarihli makalesinde Kuvâ-yi Milliye güçlerinin iyi eğitilmiş ordu ve 200 bin tüfeğe sahip olduğunu iddia etmiştir (*İzvestiya* 1920: 1). *İzvestiya* gazetesinin 9 Temmuz 1920 tarihli 149. sayısında “Ankara Hükümeti'nin silahlı güçlerinin 500 binden fazla olduğu” aktarılmıştır (*İzvestiya* 1920: 2). Aynı gazetenin 25 Aralık 1920 tarihli 291. sayısında 1921 yılı bütçesinde 150 bin kişiden müteşekkil bir ordunun teşkilinin öngörüldüğü bildirilmiştir (*İzvestiya* 1920: 1).

Razsvet gazetesinin 17 Ocak 1920 tarihli sayısında Türk Sorununun Çözümü başlıklı bir makale çıkmıştır. Makalede Paris Barış Konferansı'nda başkentin Anadolu'ya taşınması, Halifenin sadece Türklerin dini lideri olmasının öngörüldüğü bildirilmiştir (*Razsvet* 1920). Benzer haber başka Rus

gazetelerinde de çıkmıştır (*Vozrojdenie Severa* 1920, *İzvestiya* 22.01.1920: 2). Bunlar 4 cümleden ibaret kısa spotlardan oluşan haberler idi.

Pravda gazetesinin 17 Ocak 1920 tarihli 11. sayısında Anadolu'da Milli Mücadele'nin giderek güçlendiği, Batılıların onları dizginlemekte zorlandığı bildirilmiştir (*Pravda* 1920: 2). Benzer haberler *İzvestiya* gazetesinde de ilerleyen aylarda çıkmaya devam etmiştir (*İzvestiya* 29.02.1920: 2, *İzvestiya* 28.03.1920: 2). İstanbul'da ve Anadolu'da yabancı işgaline karşı mitinglerin düzenlendiği, Anadolu'da ayaklananların İstanbul Hükümeti'ne aldıkları kararı göndererek yabancıların boyunduruğu altına girmeyi hiçbir şekilde kabul etmeyeceklerini ilan ettikleri *İzvestiya*'nın 22 Ocak 1920 tarihli 14. sayısında yayımlanmıştır (*İzvestiya* 1920: 2).

Pravda gazetesinin 21 Ocak 1920 tarihli 13. sayısındaki Şam'da isyan çıktığıyla ilgili habere ek olarak İzmir'den Paris'e ulaştırılan habere dayandırılıp Mustafa Kemal'in asiler tarafından öldürüldüğü bildirilmiştir (*Pravda* 1920: 2). O yıllarda özellikle Yunan basınında bu tür maksatlı yalan haberler sıklıkla çıkmıştır. Burada ilginç olan ROSTA'nın⁶ araştırma yapmadan bu haberi servis etmesi ve *Pravda* gibi bir partinin yayın organının bunu neşretmiş olmasıdır.

İzvestiya gazetesinin 21 Şubat 1920 tarihli 39. sayısında *Milliyetçilerin lideri* olarak tanıtılan Rauf (Orbay) Bey'in açıklamasına yer verilmiştir. Rauf Bey 18 Şubat tarihli açıklamasında Wilson Prensipleri'ne atıfta bulunmuş, Yunanların Anadolu'yu terk etmesini, Türklerin kendi ülkesinde dış müdahale olmadan yaşamak istediklerini, hiçbir Avrupa Devleti'nin mandası altına girmeyi düşünmediklerini bildirerek dışarıdan sadece uzman istihdamına ve yabancı sermaye yatırımlarına ihtiyaç duyduklarını dile getirmiştir (*İzvestiya* 1920: 2).

Aynı gazetenin 25 Şubat 1920 tarihli 42. sayısında Türk Meclisi'ndeki Milliyetçilerin çoğunluğunun desteklediği bir program hazırlandığı ve söz konusu programa göre hiçbir dış mandanın kabul edilmeyeceği, Türklerin hakim olduğu illerin geri verilmesi, Araplara kendi kaderini tayin etme hakkının tanınması şartlarının ileri sürüldüğü bildirilmiştir (*İzvestiya* 1920: 2).

Anadolu'dan subayların İstanbul'a giderek Hükümet'e, Anadolu'da rüşdünü ispat eden Milli Mücadele konusunda bilgi verdikleri, subayların barış antlaşmasını imzalamaması konusunda Hükümet'e baskı yaptıkları *İzvestiya*'nın 28 Şubat 1920 tarihli 45. sayısındaki haberde yer alan bilgilerdendir (*İzvestiya* 1920: 2). Kızılordu'nun resmi yayını olan *Naşa Voyna* gazetesinin 14 Nisan 1920 tarihli 80. sayısında "Türkiye'de Ayaklanma" başlığı altında

bir haber yayımlanmıştır. Haberde Anadolu'daki başkaldırının İstanbul'a ulaştığı bildirilmiştir. Türkiye ile ilgili bu haberin “Nerede Devrim Olgunlaşıyor” üst başlığı altında verilmiş olması dikkat çekicidir (*Naşa Voina* 1920: 1).

İzvestiya gazetesinin 3 Nisan 1920 tarihli 73. sayısında İngilizlerin güçlenen Milli Mücadele taraftarlarıyla hesaplaşmak zorunda kaldığı, İngiliz Generali'nin onların talebini dinlemek için Anadolu'ya gittiği, Malta'ya sürgün edilen Meclis üyeleri Rauf Bey ve Kara Vasıf Bey'in (Mustafa Vasıf Karakol) İstanbul'a getirildiği ve dört Meclis üyesinin Mustafa Kemal'in yanına gönderildiği bildirilmiştir (*İzvestiya* 1920: 2).

Petrograd'da neşredilen Kızılordu'nun *Boevaya Pravda* gazetesinin 16 Nisan 1920 tarihli 81. sayısında Anadolu'daki Türklerin (bağımsızlık) hareketinin yayılmakta olduğu, İngilizlerin Zonguldak'taki kömür madenlerini korumak için top, tank ve asker gönderdiği bildirilmiştir (*Boevaya Pravda* 1920: 1). Aynı gün yayımlanan *İzvestiya*'nın 80. sayısında Zonguldak'taki durumla ilgili benzer bilgiler verilmekle birlikte, Trakya'daki milliyetçilerin Merkezi Hükümeti artık tanımadıkları, İstanbul'dan 100 civarında milletvekilinin Ankara'da bulunduğu ve Meclis'i buraya taşımak istedikleri bildirilmiştir (*İzvestiya* 1920: 2). Bu son cümle, Ankara'da TBMM'nin açılış yönünde bilgi vermesi açısından önem arz ediyor. Aynı gazetenin 20 Mayıs 1920 tarihli 108. sayısında Ankara'da 23 Nisan tarihinde Meclis'in toplandığı, mücadelenin sadece askeri alanla sınırlanmayıp, Türkiye içinde ve dışında siyasi ve dinî propaganda yürütme kararı alındığı, bu arada Ankara Hükümeti'nin mali sıkıntılar çektiği bildirilmiştir (*İzvestiya* 1920: 2).

Aynı gazetenin 17 Nisan tarihli 81. sayısında *Times* gazetesine atıf yapılarak Mustafa Kemal'in Hükümet'te Büyük Vezir ve Savunma Bakanı, Türkiye'nin eski Washington Büyükelçisi Ahmet Rüstem (Bilinski)'in Dışişleri Bakanı seçildiği, Ankara kulislerindeki çevrelerden edinilen bilgi olarak aktarılmıştır (*İzvestiya* 1920: 2). 3 Mayıs tarihinde kurulan TBMM'nin ilk kabinesinde Savunma ve Dışişleri Bakanlarının başka şahıslar olduğunu biliyoruz.

Milli Mücadele taraftarlarınca Anadolu'nun vilayetlerinde düzenlenen konferanslarda Doğu halklarının *tek kurtarıcısı olan* Sovyet Rusyası'na destek kararının alındığı *İzvestiya* gazetesinin 18 Nisan 1920 tarihli 82. sayısında bildirilmiştir (*İzvestiya* 1920: 2).

Pravda gazetesinin 21 Nisan 1920 tarihli 84. sayısında Azerbaycan ve Türkiye arasında 1919 yılının Ekim ayında gizli bir antlaşmanın yapıldığı, ant-

laşma gereği tarafların toprak kaybı yaşadıkları takdirde birbirlerine askeri yardımda bulunmayı taahhüt ettikleri bildirilmiştir (*Pravda* 1920: 1). İlk olarak *Times*'ta yayınlanan bu iddia gerçek dışıdır, zira ne Anadolu ne de İstanbul hükümetleri söz konusu dönemde Azerbaycan ile bir antlaşma imzalamıştır (Ağayev 2008: 155-162).

Bu bölümü özetleyecek olursak, tespit edebildiğimiz kadarıyla 1919 yılında Milli Mücadeleyle ilgili Rus basınında ilk makale 23 Nisan tarihinde neşredilmiştir. Bolşevikler Anadolu'da milli hareketin giderek güçlendiğine dair haberlerin aktarılmasına izin verirken Anadolu'daki kongreler sürecine basında yeteri kadar yer verilmediği görülmektedir. Bu dönemde kongreler ve Milli Mücadele'nin temel söylemleri yerine Mustafa Kemal'in İstanbul Hükümeti ve İngilizler ile ilişkileri Rusların daha fazla ilgisini çekmiştir. Bolşeviklerin, Milli Mücadele liderlerini daha baştan potansiyel müttefik olarak gördüğü neşrettikleri haber ve makalelerden anlaşılıyor. TBMM'nin açılmasına bir hafta kala, Rus basınında Meclis'in Ankara'da açılacağına dair haberler çıkmıştır. Rus basınının Ankara'da kurulacak yeni kabineyi merak ettiği, neşrettiği haberlerden anlaşılıyor. Bu bağlamda ROSTA'nın tamamen siyasi mülahaza ve manipülasyonlarla Milli Mücadele ile ilgili bazen yanlış haberler servis ettiğinin de altını çizmek gerekir.

TBMM'nin Açılışından Sonra Rus Basınındaki Haber ve Makaleler

Bilindiği üzere 23 Nisan 1920 tarihinde TBMM açılmış, bir gün sonra da Mustafa Kemal Paşa başkan seçilmiştir. 26 Nisan 1920 tarihinde Mustafa Kemal, TBMM başkanı sıfatıyla Vladimir Lenin'e bir mektup göndermiştir. RSFSC Dışişleri Halk Komseri Georgiy Çiçerin 2 Haziran 1920 tarihinde gönderdiği cevabi mektupla TBMM Hükümeti'ne vakit kaybetmeden diplomatik ilişki kurmayı teklif etmiştir (*Boevaya Pravda* 1920: 3). TBMM Başkanı'na hitaben yazılan mektupta Çiçerin'in sözlerine "Sayın Cumhurbaşkanını" hitabıyla başlaması ve yine aynı ifadeyle bitirmesi dikkat çekicidir. Mektupta Halil (Kut) Paşa ve Rus Misyonu danışmanı Yan Upmal⁷ başkanlığındaki heyetin Türkiye'ye dönmemesinin ikili ilişkilere ivme kazandıracağı da belirtilmiştir. (Belov vd. 1959: 11-12). Ayrıca Çiçerin söz konusu mektuba *İzvestiya* gazetesinin 9 Haziran 1920 tarihli 123. sayısında "Türkiye ve RSFSC" başlığıyla kapsamlı bir cevap yazmıştır (Çiçerin 1920: 2). TBMM Başkanı Mustafa Kemal'e hitaben yazılan mektupta Sovyetlerin Türk Hükümeti'nin dış politika ilkelerini desteklediğini 8 maddede saydıktan sonra, en kısa zamanda diplomatik ve konsolosluk ilişkilerinin tesisini arzu ettik-

lerini bildirmiştir. Mektup Milli Mücadele'de TBMM'ye başarı dilekleriyle bitirilmiştir.

Boevaya Pravda gazetesinin 25 Nisan 1920 tarihli 89. sayısında Anadolu'da TBMM'nin yürüttüğü Milli Mücadele "Panislamist Ayaklanması" başlığı altında verilmiştir. İlgili haberde Mustafa Kemal'in İtalyan askerlerini sahile kadar sürdüğü belirtilmiştir (*Boevaya Pravda* 1920: 1).

Kızıldordu'nun *Boevaya Pravda* gazetesinin 28 Nisan 1920 tarihli 91. sayısında Letonya'da Alman dilinde çıkan *Rigasche Rundschau* gazetesine atfı yapılarak İtilaf Devletleri'nin Türkiye'ye sunduğu barış antlaşmasının maddelerinin belirlendiği ve bu bağlamda Türkiye topraklarının nasıl paylaşılacağı aktarılmıştır (*Boevaya Pravda* 1920: 1). Gazete haberinde hangi barış antlaşmasının söz konusu olduğu açıkça belirtilmemiş, Osmanlı topraklarının 10 parçaya ayrılacağı iddia edilmiştir. Aynı gazetenin 6 Mayıs 1920 tarihli 97. sayısının ilk sayfasında emperyalistlerin Türkiye'yi nasıl paylaştığına dair bir karikatür neşredilmiştir (bkz. Ek. 1) (*Boevaya Pravda* 1920: 1). *Boevaya Pravda*'nın 18 Mayıs 1920 tarihli 107. sayısında Osmanlı'nın nasıl paylaşıldığı "Türkiye'yi Nasıl Soydular" başlığı ile verilmiştir. Yazıda Osmanlı Hükümeti ile imzalanan barış antlaşmasının ayrıntıları da aktarılmıştır (*Boevaya Pravda* 1920: 4). Tarihi bilgilerden yola çıkarak *Boevaya Pravda*'da söz konusu edilen barış antlaşmasının Sevr'in taslağı olduğunu belirtmeliyiz.

TBMM'nin ilk Bakanlar Kurulu 3 Mayıs 1920 tarihinde kurulmuştur. Bakanlar Kurulu'nun ilk gündem maddelerinden biri Batılı devletlere karşı Bolşevik Rusya ile temasa geçmek olmuştur. *İzvestiya*'nın 4 Mayıs 1920 tarihli 94. sayısında TBMM Hükümeti tarafından temsilci olarak atanan Halil⁸ (Kut) Paşa ve Dr. Fuat (Sabit Ağacık)'ın Pyatigorsk'tan Moskova'ya gelmekte olduğu bildirilmiştir.⁹ Yazıda Anadolu Hükümeti'nin emperyalizmle mücadelede Rusya'nın yardımını beklediği, Halil Paşa'nın sayısı 10 milyondan fazla Anadolu halkının Sovyetlere yöneldiğini, Osmanlı (yazıda Türkiye) Devleti'nde İngilizlerin söz sahibi olduğunu ve sadece Anadolu'nun İtilaf Devletleri'nin esaretine düşmediğini dile getirdiği aktarılmıştır. Aynı haber başka gazetelerde de neşredilmiştir (*İzvestiya* 1920: 2; *Boevaya Pravda* 1920: 1). Mirseyit Sultangaliyev *İzvestiya* gazetesinin 19 Mayıs 1920 tarihli 107. sayısında kaleme aldığı makalesinde, Mustafa Kemal'in Bakü'ye özel kurye göndererek Dr. Fuat'ın Sovyetlerle irtibat kurmasını istediğini yazmıştır (*İzvestiya*, 1920: 1). Enver Paşa'nın kendisinden bir yaş küçük amcası olan Halil Paşa (1882-20.08.1957), Sivas'ta Mustafa Kemal ile görüştüğten sonra Doğu'ya, oradan da Moskova'ya gitmiş, Moskova'da Dışişleri Komiseri

Çiçerin, Dışişleri Müsteşarı Karahan ve diğer Sovyet ileri gelenleriyle ilk görüşmeleri yapmıştır. Halil Paşa Sovyet yardımlarını Anadolu'ya ulaştırdıktan sonra tekrar Moskova'ya dönmüştür (Paksoy 2016: 149-154). Halil ve Fuat paşaları, *İzvestiya* gazetesi Komünist Parti üyesi olarak nitelendirirken, *Boevaya Pravda* onları Sosyalist Parti üyesi olarak vermiştir. Aslında Halil Paşa'nın İttihat ve Terakkî üyesi olduğu biliniyor. Büyük ihtimalle bunların Bakü'deki siyasi çalışmalarından ötürü bu sıfat yakıştırılmıştır.

Türk-Rus ilişkilerinde 1920 baharında karşılıklı heyetlerin gönderilmesi gündeme gelmiştir. Bu bağlamda TBMM, 11 Mayıs 1920 tarihinde Dışişleri Bakanı Bekir Sami başkanlığındaki heyeti Moskova'ya göndermiş, heyet 19 Temmuz'da Moskova'ya ulaşmış, 24 Temmuz tarihinde görüşmelere başlamış ve 14 Ağustos'ta da Lenin ile görüşmüştür. 24 Ağustos tarihinde Sovyetlerin TBMM'ye askeri ve mali yardımda bulunması konusunda mutabakat sağlanmıştır.¹⁰ Bu mutabakat 16 Mart 1921 tarihinde Moskova'da imzalanan ikili antlaşmanın da zeminini oluşturmuştur (Belov vd. 1959: 667). Moskova'da imzalanan antlaşmayla Bolşevikler resmen TBMM'yi tanımış oluyordu.

Boevaya Pravda gazetesinin 14 Mayıs 1920 tarihli 104. sayısında Hindistan'da hem Müslüman hem de Hinduların Anadolu'daki mücadeleye destek için miting ve grevler düzenlediği, bundan ötürü ülkede hayatın durduğu bildirilmiştir (*Boevaya Pravda* 1920: 3). İlgili haberler gazetenin müteakip sayılarında da verilmiştir (*Boevaya Pravda* 1920: 2). Ruslar Türkiye'nin Asya Müslümanlarıyla yakın ilişki içerisinde olduğunun farkında olarak Hindistan'daki gelişmeleri de dikkatle takip ediyorlardı. *Sovetskaya Sibir* gazetesinin 10 Haziran 1920 tarihli 125. sayısında neşredilen "Türkiye'de Bağımsızlık İçin Mücadele" adlı haberde, TBMM ordusunun Karadeniz tarafında İngilizlerle çeşitli muharebeler yaptığı ve Mustafa Kemal'in işgalcilere karşı bütün Müslümanları cihat etmeye davet ettiği bildirilmiştir (*Sovetskaya Sibir* 1920: 3).

Mustafa Kemal'in İngilizlerle mücadelesi Rus basınına dikkatle takip ettiği gündem maddelerindendi. *Boevaya Pravda* gazetesi 19 Mayıs 1920 tarihli sayısındaki haberinde, Mustafa Kemal'i İngiliz karşıtı cephenin lideri olarak tanıtmış ve onlar tarafından Anadolu'daki İngiliz subaylarının tutuklandığı bildirilmiştir (*Boevaya Pravda* 1920: 2). *İzvestiya* gazetesinin 27 Haziran 1920 tarihli 139. sayısında TBMM'nin gizli oturumunda Mustafa Kemal tarafından İngiltere'nin Türkiye'nin düşmanı ilan edildiği, Milliyetçilerin

sonuna kadar *barış* antlaşmasına direnecekleri bildirilmiştir. *İzvestiya*'nın 23 Mayıs 1920 tarihli 110. sayısında "Milliyetçilerin Liderinin Bildirisi" başlığıyla yapılan haberde, Mustafa Kemal'in İstanbul Hükümeti'nin sorumluluklarını hatırlattığı ve hükümet tarafından verilen sözlerin kendi Hükümeti'ni bağlamayacağını dile getirdiği nakledilmiştir (*İzvestiya* 1920: 2).

Mirseyit Sultangaliyev'in "Türkiye'nin Son Zamanlardaki Durumu" ve "Türkiye'deki Siyasi Partiler" adlı kapsamlı makaleleri *İzvestiya* gazetesinin 18 ve 19 Mayıs 1920 tarihli 106-107. sayılarında neşredilmiştir. İlk makalenin giriş kısmında, yazıdaki bilgilerin Anadolu'da gizli çalışmalar yürüten ve yakın zamanda Türkiye'den gelen Türk Komünist yoldaşlardan edinildiği vurgulanmıştır. Milli Mücadele'nin seyri ve genel olarak Türkiye'nin durumu hakkında objektif ve açıklayıcı bilgiler içeren makalelerde, Yunan ve Ermeniler tarafından 10 binden fazla Müslümanın katledildiği, İstanbul'da kurulan hükümetlerin başarısız olduğu, Mustafa Kemal taraftarlarının güçlenmeye devam ettiği belirtilmiştir. Makaledeki bilgilerden Sultangaliyev'e kaynaklık eden Türk Komünistlerin 23 Nisan yani TBMM'nin kuruluşundan önce Türkiye'den ayrıldığına hükmetmek mümkündür, zira söz konusu makalelerde bu konuya değinilmemiştir.

Boevaya Pravda gazetesinin 23 Mayıs 1920 tarihli 111. sayısında İstanbul gazetelerine atıfta bulunularak Kazım Karabekir komutasındaki TBMM ordusunun Erzurum'dan *hasmane* tavırla Ermenistan'a hareket ettiği bildirilmiştir (*Boevaya Pravda* 1920: 1). Kazım Karabekir'in hareketi *İzvestiya*'nın 10 Haziran'daki 124. sayısında Ermenistan Devrim Ordusu Tarafından İşgal Edildi başlığıyla haberleştirilmiştir (*İzvestiya* 1920: 2). Kafkasya'daki gergin Türk-Ermeni ilişkilerine rağmen 1 Temmuz 1920 tarihinde Türk-Rus kara yolu ulaşımı tekrar açılmıştır.

1920 yılının sonlarında Sovyet Ermenistan yetkililerinin Türkiye ile temasları Rus basınına konu olmuştur. Ermenistan Sovyet Hükümeti'nin 10 Aralık tarihinde TBMM Hükümeti Dışişleri Bakan Vekili Ahmet Muhtar'a gönderdiği notanın metni *İzvestiya* gazetesinin 14 Aralık 1920 tarihli 281. sayısında neşredilmiştir. Notada özetle 2 Aralık 1920 tarihinde Daşnaklarla imzalanan antlaşmanın yok sayılması, Sovyet Ermenistanı'nın Türkiye ile ilişkileri düzeltmek ve mevcut meseleleri ele almak için görüşme talebi iletilmiştir. (Bekzadyan 1920: 1). Ahmet Muhtar Paşa ve Ermenistan Dışişleri Bakanı Bekzadyan arasındaki notalaşma 19 Aralık 1920 ve 8, 19 Ocak 1921 tarihlerinde de devam etmiştir (Belov vd. 1959: 452-454, 484-487). Ahmet

Muhtar Paşa bir taraftan da Çiçerin ile 5, 15 ve 19 Aralık 1920 tarihlerinde dış ilişkiler konusunda görüş alışverişinde bulunmuştur (Belov vd. 1959: 391-398, 468-470).

Boevaya Pravda gazetesinin 11 Haziran 1920 tarihli 126. sayısında "Türkiye ve Rusya Batı Emperyalistlerine Karşı" başlıklı bir yazı neşredilmiştir. Ankara'da TBMM toplantılarının devam ettiği bilgisiyle başlayan yazıda, Türklerin işgalcilere karşı mücadele ettikleri, Sovyetlerin Karadeniz, Boğazlar, Türkiye'nin doğu sınırları gibi meselelerde Ankara Hükümeti'yle işbirliğine hazır olduğu belirtilmiştir (*Boevaya Pravda* 1920: 3, *Sovetskaya Sibir*' 1920: 1).

İstanbul'daki Askeri Mahkeme'nin Mustafa Kemal, Ali Fuat, Ahmet Rüstem ve Kara Vasıf'ı gıyaben idam cezasına çarptırdığı *İzvestiya* gazetesinin 19 Haziran 1920 tarihli 132. sayısında nakledilen haberler arasındadır (*İzvestiya* 1920: 2). Aynı gazetenin 31 Ağustos 1920 tarihli 191. sayısında ise eski İçişleri Bakanı Hâzım (Eubekir Hâzım Tepeyran) Bey'in Kemalistlerle ilişkisinden dolayı idam cezasına çarptırıldığı aktarılmıştır (*İzvestiya* 1920: 2).

Cafer Tayyar'ın İstanbul'la ilişkisini keserek Doğu Trakya'nın bağımsızlığını ilan ettiği *İzvestiya* gazetesinin 29 Haziran 1920 tarihli 140. sayısında bildirilmiştir (*İzvestiya* 1920: 2). Bilindiği üzere Trakya TBMM ile temas halindeydi.

Slavyanskaya Zarya gazetesinin 4 Temmuz 1920 tarihli 165. sayısında "Kemal-Başkomutan" başlığı altında "Mustafa Kemal Türk milliyetçilerinin başkomutanı oldu." cümlesi verilmiştir (*Slavyanskaya Zarya* 1920: 3). Söz konusu gazetenin o döneme ait sayılarında TBMM ve Milli Mücadele hakkında başka haberlere rastlanmamıştır.

İzvestiya gazetesinin 11 Temmuz 1920 tarihli 151. sayısında Sultan'ın çağrısının halk nezdinde karşılık bulmadığı, buna cevap olarak Mustafa Kemal'in toprak bütünlüğünü savunma manifestosu yayınladığı bildirilmiştir (*İzvestiya* 1920: 3).

Mustafa Kemal'in Bakü-Astrahan-Moskova-Baltık Denizi üzerinden Avrupa'ya bir heyet gönderdiği, heyetin Fransız ve İtalyan hükümetleriyle barış antlaşması üzerine görüşmeler yapacağı *İzvestiya* gazetesinin 20 Temmuz 1920 tarihli 158. sayısında bildirilmiştir (*İzvestiya* 1920: 2). TBMM heyetinin Avrupa'ya Rusya üzerinden gidecek olması dikkat çekicidir.

Mustafa Kemal Paşa'nın 22 Eylül'de Meclis'te dış politika üzerine yaptığı konuşmada, "Biz büyük devrim gerçekleştiren Bolşevizm ile paralel hareket

ediyoruz. Bizim hedefimiz ortak, emperyalizmle mücadele. Biz Bolşevikler gibi en geniş anlamda halkın iradesine dayanan devlet kurmak istiyoruz” dediği nakledilerek *İzvestiya* gazetesinin 24 Eylül 1920 tarihli 212. sayısında okuyucuya aktarılmıştır (*İzvestiya* 1920: 2).

İzvestiya gazetesinin 28 Ekim 1920 tarihli 241. sayısında Anadolu Ajansı'na atıf yapılarak 11 (4) Ekim tarihinde Rus temsilcilerin Ankara'ya hareket ettiği bildirilmiştir (*İzvestiya* 1920: 1). Ankara'ya gönderilen Yan Upmal başkanlığındaki heyet bir dizi siyasi temasta bulunmuş, 7 Kasım 1920 tarihinde Ankara'da Sovyet Büyükelçiliği açılmıştır. 11 Kasım tarihinde de Çiçerin TBMM Başkanı Mustafa Kemal'e Ermenistan-Türkiye arasında aracı olması için bölgeye temsilcisi sıfatıyla Budu Mdivani'yi gönderdiğini bildiren bir telgraf göndermiştir (Belov vd. 1959: 325, 661, 674). Mdivani daha sonra Rusya'nın Ankara Büyükelçisi olarak görev yapacaktır.

TBMM'de 21 Kasım 1920 tarihinde gerçekleştirilen müzakereler sonucunda Ali Fuat Paşa (Cebesoy)'yı Moskova büyükelçiliği görevine tayin kararı alınmıştır. Bu gelişmeyi *İzvestiya* gazetesi 21 Aralık tarihli 287. sayısında “Ali Fuad Paşa TBMM Hükümeti'nin Moskova Elçisi tayin edildi.” şeklinde duyurmuştur (*İzvestiya* 1920: 2). Ali Fuat Paşa, 19 Şubat 1921 tarihinde Moskova'ya ulaşmıştır. Bolşevikler TBMM hükümetiyle işbirliği yaparken, ummadıkları şekilde ve ayrıntılarını son notta aktardığımız Rusya içerisinde Büyükelçi'nin yardımını görmüştür.¹¹ Türkiye'nin ilk Büyükelçisi Ali Fuat Paşa'nın göreve başlamasından sonra iki ülke hükümetleri arasındaki temaslar daha da gelişmiştir (Belov vd. 1959: 556, 579-582, 589-590, 605-607).

Mustafa Kemal'in Çiçerin'e 29 Kasım 1920 tarihinde gönderdiği telgrafın tercümesi *İzvestiya*'nın 5 Aralık 1920 tarihli 274. sayısında neşredilmiştir (*İzvestiya* 1920: 1). TBMM Başkanı telgrafında özetle Çiçerin'in 2 Temmuz 1920 tarihli mektubunu aldığını, emperyalizme karşı Bolşeviklerle birlikte mücadele ederek onları yeneceklerini bildirmiştir.

Pravda gazetesinin 30 Kasım 1920 tarihli 269. sayısında Stalin'in gazeteyle verdiği mülakat yayımlanmıştır. Söz konusu mülakatta Stalin, Kemalistlerin Batı'ya yüzünü dönme ihtimali bulunduğunu, Kemalistlerle birlikte veya eğer onlar Bolşeviklere yüz çevirirlerse başkalarıyla temasa geçerek Anadolu'daki emperyalizme karşı mücadeleyi desteklemeye devam edeceklerini bildirmiştir (*Pravda* 1920: 1). Stalin'in ifadelerinden bütün bu olumlu gelişmelere rağmen Bolşeviklerin (en azından bazılarının) Ankara Hükümeti'ne kuşkuyla yaklaştıklarını görmek mümkündür. Buna karşılık 14 Aralık

1920 tarihinde Meclis Başkanı Mustafa Kemal Stalin'e mektup göndererek Müslümanlarla Bolşevikleri kaynaştırmak için yaptığı çalışmalardan ötürü kendisini tebrik etmiş ve bu çalışmaların Türkiye-Rusya ilişkilerini geliştireceğini ifade etmiştir (Benhür 2008: 60).

İzvestiya gazetesinin Kasım ve Aralık aylarındaki sayılarında TBMM'nin Sevr Antlaşması'na itiraz ettiğini bildiren haberler çıkmıştır. Gazetenin 17 Kasım 1920 tarihli 258. sayısında İstanbul Hükümeti'nin Ankara'ya elçi gönderdiği, Mustafa Kemal'in onları kabul edeceği ama Sevr Antlaşması'nun yeniden ele alınması gerektiği konusunda ısrarcı olduğu bildirilmiştir (*İzvestiya* 1920: 2). Aynı gazetenin 1 Aralık tarihli 270. sayısında İstanbul Hükümeti heyetinin Ankara'dan döndüğü, Ankara yönetimi Antanta ile görüşmeler yapmak için Sevr'in yeniden ele alınmasını şart koştuğu, siyasi durumu göz önünde bulduran Antanta'nın antlaşmayı gözden geçirmeye razı olacağı bildirilmiştir (*İzvestiya* 1920: 2). *İzvestiya*'nın 24 Aralık tarihli 290. sayısında İngiliz Parlamentosu Dış İlişkiler Komisyonu'nun, TBMM'nin Bolşeviklerle işbirliğini bozmak, sağlam Türk (İstanbul) Hükümeti oluşturmak için Sevr'in gözden geçirilmesine razı olduğu aktarılmıştır (*İzvestiya* 1920: 3). Gazetenin Aralık ayındaki sayılarından TBMM'nin Sevr konusundaki taleplerine dair ayrıntıları öğrenmek de mümkündür (*İzvestiya* 1920: 4).

Sevr Antlaşması hararetle tartışılırken, bir taraftan da TBMM'nin Batılı devletlerle anlaşığına dair haberler yayılmaya başlamıştır. TBMM, Sovyetlerle ilişkilerine önem verdiği için bu haberleri yalanlamıştır. *İzvestiya* gazetesinin 22 Aralık 1920 tarihli 288. sayısında Trabzon Radyosu'nun yarı resmi bir haber paylaştığını, söz konusu haberde TBMM'nin 15 Aralık tarihinde bildirdiğine göre düşmanların Doğu'nun kurtarıcısı olan Türkler ve Rusların arasını çeşitli yalan haberler yayarak bozmaya çalıştığı, TBMM'nin halkın egemenliğini ve vatanın kurtarılmasını hedeflediği için hiçbir emperyalist devletle antlaşma yapmasının söz konusu olamayacağı bildirilmiştir (*İzvestiya* 1920: 2). Aynı gazetenin 25 ve 28 Aralık tarihlerindeki 291. ve 293. sayılarında benzer tekipler yayımlanmıştır (*İzvestiya* 1920: 1).

İzvestiya gazetesinin 4 Aralık 1920 tarihli 273. sayısında Ankara Hükümeti'nde kriz çıktığı, Dışişleri Bakanı (Vekili) Muhtar (Ahmet) ve Meclis Başkan (Vekili) Cemalettin (Ahmet Çelebi)'in istifa ettikleri bildirilmiştir (*İzvestiya* 1920: 4). Bu haberlerin sahil olduğuna dair bilgilere sahip değiliz.

İzvestiya gazetesinin 16 Aralık 1920 tarihli 283. sayısında "Ekim Devrimi Ankara'da Kutlandı" başlıklı haber paylaşılmıştır. Haberde Ankara'daki RS-

FSC Temsilciliği'nin kutlama düzenlediği, etkinliğe Mustafa Kemal başkanlığındaki Bakanlar Kurulu üyelerinin katıldığı, devrimin önemini bildiren konuşmaların yapıldığı, temsilcilik binasının devrim pankartlarıyla süslediği, etkinliğe yoğun bir katılım olduğu bildirilmiştir (*İzvestiya* 1920: 2).

Trabzon'da 18 Aralık tarihinde TBMM'nin Ankara'da toplanmasının ve Kemalist hareketin başlamasının yıldönümünün kutlandığı, askeri geçit töreni düzenlendiği, her yerin kırmızı milli bayraklarla süslediği, Komutan Nurettin Bey'in bir konuşma yaparak Türk halkının kahramanlığına vurgu yaptığı ve halkı Hükümeti desteklemeye devam etmeye davet ettiği *İzvestiya* gazetesinin 25 Aralık 1920 tarihli 291. sayısında bildirilmiştir. Gazetenin aynı sayısında Türkiye'nin Avrupa yakasında Meclis'in toplanmasına uygun koşullar yaratılana kadar TBMM Hükümeti'nin Anadolu'da faaliyetlerini sürdüreceği aktarılmıştır (*İzvestiya* 1920: 1).

İzvestiya gazetesinin 31 Aralık 1920 tarihli 296. sayısında Aralık ayı başında Kemalist kurultayın düzenlendiği, kurultaya Meclis üyeleri ve askeri temsilcilerin katıldığı, kurultayda ağırlıklı olarak Bolşeviklerle ilişkilerin tartışıldığı bildirilmiştir (*İzvestiya* 1920: 3). Konuya zenginlik katması açısından *Krokodil* dergisinin 3 Aralık 1922 tarihli 15. sayısında Dmitriy Mel'nikov'un¹² TBMM ile ilgili karikatürünün yayınlandığı belirtilmelidir. Karikatürün baş tarafında TBMM'nin Osmanlı Sultanı'nı görevden uzaklaştırdığını ama onun bunu kabul etmediği bildirilmiştir. Karikatürün alt tarafında Sultan'ın Mustafa Kemal'e "Ben uzaklaştırılmak istemiyorum, ben Türk halkının çoğunluğunun desteğine dayanıyorum" şeklinde itiraz ettiği görülmektedir (Ek. 2) (Mel'nikov 1922: 13).

Sonuç ve Değerlendirme

TBMM'nin kuruluş süreciyle ilgili olarak Rusların *Boevaya Pravda*, *İzvestiya*, *Naşa Voyna*, *Pravda*, *Razsvet*, *Slavyanskaya Zarya*, *Sovetskaya Sibir*, *Vostochny Kur'er*, *Vozroждение Severa* gazetelerinde bir takım haber ve makaleler neşredilmiştir. Bu bilgiler derlenirken, ulaşabildiğimiz gazete sayılarındaki haber başlıkları taranmıştır. Dolayısıyla söz konusu gazetelerin bizim ulaşamadığımız sayılarında TBMM'yi ilgilendiren bilgilerin olma ihtimali mevcuttur. Yukarıda zikredilen gazetelerden *Vostochny Kur'er*, *Razsvet* ve *Slavyanskaya Zarya* muhalif Rusların yayın organlarıdır.

Bolşevik gazeteleri genelde haber kaynağı olarak ROSTA'nın başka gazete ve ajanslardan alarak servis ettiği verileri kullanmıştır. Araştırmalardan görül-

düğü üzere ROSTA bazen yanlış bilgiler hatta yalan haberler servis etmiştir. ROSTA haricinde Türk ve Batılı basın organlarına atf yapılan haberlerin mevcut olduğu da belirtilmelidir.

Rus basını Anadolu'daki Milli Mücadele'yi yakinen takip etmiştir. Anadolu şehirlerinde düzenlenen kongreler, TBMM'nin kuruluşu, faaliyetleri ve aldığı önemli kararlar elbette siyasi iktidarın denetimindeki sansür filtresinden geçtikten sonra Rus basınının sayfalarına taşınmıştır. TBMM Hükümeti'nin diğer devletlerle münasebetleri, özellikle Türk-Rus ilişkileri, cephedeki, Ankara'daki ve İstanbul'daki durum da Rus basını tarafından okuyuculara aktarılmıştır.

Georgiy Çiçerin, Karl Radek, Mirseyit Sultangaliyev ve Yuriy Steklov gibi önde gelen Bolşevikler, Rus basınında Milli Mücadele ve TBMM hakkında makaleler kaleme almışlardır. Rus gazetelerinde Kuvvâ-yi Milliyeciler için umumiyetle Milliyetçiler (natsionalist), Kemalistler, Türk Bolşevikleri, Devrimciler (revolyutsioner) sıfatları kullanılmıştır. Rus basınında komumuzla ilgili olarak Mustafa Kemal haricinde Ali Fuat Paşa, Halil Paşa, Kazım Karabekir Paşa, Rauf Bey, Kara Vasıf, Ahmet Rüstem ve Dr. Fuat isimlerinin müteaddit defalar zikredildiği görülmektedir.

Rus basınındaki bilgilerden Anadolu'da yürütülen mücadelenin *Türk Bolşeviklerin* emperyalizme karşı mücadelesi olarak görüldüğü veya böyle görülmek istendiği anlaşılıyor. Rus basınında Türklerin *tam bağımsızlık, sonuna kadar mücadele* gibi ifadeleri sıklıkla tekrarlanmıştır. Bolşeviklerin gözünde TBMM, Sosyalizm'in Anadolu'da yayılması ve Batı ile mücadele konularında olası müttefikti. Bundan dolayı Bolşevik basını Yunanların TBMM ile ilgili spekülatif ve manipülatif haberlerine yer vermemiştir. Buna karşın sürgündeki Bolşevik karşıtı Rus medyasında ise bu tür haberlere yer verildiği görülüyor. Ayrıca ateist Bolşevikler açısından *büyük gayeleri uğruna* o yıllardaki resmi basın organlarında *cihat, İslam-Müslüman birliği* kavramlarının kullanılmasının pek bir sıkıntı yaratmadığı TBMM ile ilgili yazılardan açıkça görülmektedir. Rus basınında 1920 yılının sonlarına doğru TBMM hakkında haberlerin sayısı artmıştır. Ancak bunların tamamının aktarılması bir makalenin sınırlarını aştığından giriş kısmında da belirtildiği gibi bu tür haberlere yer vermek mümkün değildir. Sonuç olarak dönemin Rus basını esas alınarak belirli kronolojik sınırlar dahilinde yapılacak tematik çalışmalarla Türk tarihinin Milli Mücadele ve sonrasındaki siyasi, ekonomik ve sosyal gelişmelere dair önemli bilgilerin literatüre kazandırılması mümkündür.

Açıklamalar

- 1 Mustafa Kemal Atatürk hakkında Rusya'da yapılan çalışmalar için bkz: (İsmailova 2017).
- 2 Karışıklığa meydan vermemek adına makalede BMM dönemine ait gelişmeler TBMM ismiyle verildi. Araştırma yaptığımız yıllara ait Rusça haber ve makalelerde Meclis'in BMM, Anadolu BMM, TBMM şekillerinde kullanıldığı görülüyor.
- 3 Araştırma eserlerde Mahmudov'un kim olduğuna dair bilgilere vakıf değiliz. Sadece onun Mirseyit Sultan Galiyev'in adamı olduğu biliniyor.
- 4 Rus Basımında Anadolu'da Bolşevizm başlığı ayrı bir çalışmanın konusudur. O yıllardaki Türk (Anadolu) Bolşevikliği konusunda ise bkz: (Akal 2002).
- 5 Gerçek adı OvşiyNahamkis olan Yahudi kökenli YuriyMihayloviç Steklov (15.08.1873-15.09.1941) Rus devrimcisi, devlet adamı, tarihçi, yazar ve editördür. Sosyal Demokratlara katıldığı için Saha'ya sürgün edilmiştir. Yurtdışına kaçarak İskra gazetesinde çalışmış, Zarya dergisinde yazıları çıkmıştır. 1903 yılında Bolşeviklere katılmış, 1905, 1917Devrimleri'nde aktif rol almıştır. İzvestiya gazetesinin editörü olmuştur. Gazeteye başyazı seçme konusunda Lenin'in övgüsünü kazanmıştır. Steklov, SSCB Anayasası'nı hazırlayanlardan biridir. Stalin represyonuna kurban gitmiştir (Steklov 1976).
- 6 ROSTA, Rusya Telegraf Ajansı'dır. Sovyet basınına ve Bolşeviklere enformasyon sağlamak amacıyla 7 Eylül 1918 tarihinde kurulmuştur.
- 7 Yan YanoviçUpmal-Angarskiy veya JanisUpmalis (1893-17.09.1939) Leton kökenli Rus devrimcisi, diplomat ve devlet adamıdır. 1910 yılında Komünist Parti'ye üye olmuştur. 1920 yılının Ekim-Aralık aylarında RSFSC'nin Ankara maslahatgüzarı olarak çalışmıştır. 1938 yılında kurşuna dizilmiştir (Upman-Angarskiy 2020).
- 8 Boevaya Pravda'da yanlışlıkla Halim yazılmış.
- 9 İslam Yusupov, Rusların Kemalist hareketiyle ilk teması Nuri Paşa aracılığıyla kurduğunu yani Nuri Paşa'nın Mustafa Kemal'e Bolşeviklerin yardımında bulunabileceğini aktardığını bildirmiştir (2017: 468). Nuri Paşa'nın Halil (Kut) Paşa ile akraba olması ve ikilinin Azerbaycan'da görüşmüş olması, yukarıdaki haberi doğrulamaktadır.
- 10 Bolşeviklerin TBMM ile imzaladıkları antlaşmalar, resmi ve gayri resmi yazışmalar, genel olarak o yıllara ait belgeler konusunda ayrıntılı bilgi için ayrıca bkz: (Yerasimos 2002).
- 11 Ali Fuat Paşa, Moskova ve Kazan'daki Müslüman Tatar birliklerini ikna ederek KonstradtAyaklanması'nın bastırılmasında önemli rol oynamıştır. Bu ayaklanmanın bastırılması Bolşeviklerin iktidarda kalmasına katkıda bulunmuştur. Eğer ayaklanma zamanında bastırılmasaydı, Bolşeviklerin içerdeki hakimiyeti sorgulanacak, Polonyalılar onlarla barış antlaşması yapmaya yanaşmayacaktı (Yusupov 2017: 466-474).
- 12 DmitriyİvanoviçMel'nikov (1889-1966), Sovyet grafik sanatçısı, illüstratör, poster sanatçısı, karikatürist.Pravda başta olmak üzere onlarca gazete ve dergilerde çalışmaları basılmıştır. Krokodil dergisine dışarıdan çalışmalarını göndermiştir.

Kaynaklar

Gazeteler

- “Angliya Uluçşayet Svoje Polojeniye”. *İzvestiya*. 290. 24 Aralık 1920. s. 3.
- “Angorskiy Poslannik”. *İzvestiya*. 287. 21 Aralık 1920. s. 2.
- Bekzadyan “Sov. Armeniya i Angorskoye Pravitel'stvo”. *İzvestiya*. 281. 14 Aralık 1920. s. 1.
- “Bezporjadki v Turtsii”. *İzvestiya*. 238. 24 Ekim 1919. s. 2.
- “Borba s Natsionalistami”. *İzvestiya*. 257. 16 Kasım 1919. s. 2.
- “Çego Hotyat Turetskiye Natsionalisti”. *İzvestiya*. 39. 21 Şubat 1920. s. 2.
- Çiçerin, Georgiy. “Turtsiya i R.S.F.S.R.”. *İzvestiya*. 123. 9 Haziran 1920. s. 2.
- Çiçerin, Georgiy ve Narimanov, Nariman. “K Raboçim i Krest'yanam Turtsii”. *İzvestiya*. 203. 13 Eylül 1919. s. 1.
- “Diplomatiçeskie Snoşenie s Turtsiey”. *Sovetskaya Sibir'*. 125. 10 Haziran 1920. s. 1, 3.
- “Dogovor Mejdu Turtsiey i Azerbaydjanom”. *Pravda*. 84. 21 Nisan 1920. s. 1.
- “Dvijeniye Protiv Podpisaniya Mirmogo Dogovora”. *İzvestiya*. 45. 28 Şubat 1920. s. 2.
- “İmperializm Samoopedelyaet”. *Boevaya Pravda*. 97. 6 Mayıs 1920. s. 1.
- “İndiya Volnuetsya”. *Boevaya Pravda*. 104. 14 Mayıs 1920. s. 3.
- “K Peresmotru Sevrskogo Dogovora”. *İzvestiya*. 270. 1 Aralık 1920. s. 2.
- “Kak Ograbili Turtsiyu”. *Boevaya Pravda*. 107. 18 Mayıs 1920. s. 4.
- “Kazn' Za Snoşeniya s Kemalistani”. *İzvestiya*. 191. 31 Ağustos 1920. s. 2.
- “Kemal'-Glavnkomanduyuşiy”. *Slavyanskaya Zarya*. 165. 4 Temmuz 1920. s. 3.
- “Kemalistı i Konstantinopol'skoye Pravitel'stvo”. *İzvestiya*. 271. 2 Aralık 1920. s. 2.
- “Kemalistı i Turetskoye Pravitel'stvo”. *İzvestiya*. 258. 17 Kasım 1920. s. 2.
- “Krizis Kemalistskogo Pravitel'stva”. *İzvestiya*. 273. 4 Aralık 1920. s. 4.
- “Mobilizatsiya u Kemalstov”. *İzvestiya*. 271. 2 Aralık 1920. s. 2.
- “Mustafa-Kemal' o Vneşney Politike”. *İzvestiya*. 212. 24 Eylül 1920. s. 2.
- “Mustafa-Kemal-Paşa Ugrojayet Konstantinopolyu”. *İzvestiya*. 229. 14 Ekim 1919. s. 3
- “Musul'mane Grozyat”. *Boevaya Pravda*. 108. 19 Mayıs 1920. s. 2.
- “Natsionalistiçeskoye Dvijeniye Şiritsya”. *İzvestiya*. 80. 16 Nisan 1920. s. 2.
- “Natsionalistiçeskoye Pravitel'stvo v Anatolii”. *İzvestiya*. 81. 17 Nisan 1920. s. 2.
- “Natsionalistı Protiv Anglii”. *İzvestiya*. 139. 27 Haziran 1920. s. 2.
- “Okkupatsiya Armenii Revolyutsionnoy Armiiyey”. *İzvestiya*. 124. 10 Haziran 1920. s. 2.
- “Oproverjeniy Antantovskoy Lji”. *İzvestiya*. 293. 28 Aralık 1920. s. 1.
- “Oproverjeniy Burjuaznoy Lji”. *İzvestiya*. 288. 22 Aralık 1920. s. 2.
- “Protiv Antantı”. *Boevaya Pravda*. 81. 16 Nisan 1920. s. 1.
- “Panislamistskaya Vosstanie”. *Boevaya Pravda*. 89. 25 Nisan 1920. s. 1.
- “Planı Natsionalistov”. *İzvestiya*. 108. 20 Mayıs 1920. s. 3.
- “Polojeniy Frantsuzskih Voysk”. *İzvestiya*. 46. 29 Şubat 1920. s. 2.
- “Polojenie Na Kavkaze (Beseda s Tov. Stalinım)”. *Pravda*. 269. 30 Kasım 1920. s. 1.
- “Pozstançeskoye Dvijeniye Rastet”. *İzvestiya*. 68. 28 Mart 1920. s. 2.
- “Pravitel'stvo Maloy Azii Vstupaet v Peregovori s Rossiey”. *Boevaya Pravda*. 97. 6

- Mayıs 1920. s. 1.
- “Prazdnestva Kemalistsv”. *İzvestiya*. 291. 25 Aralık 1920. s. 1.
- “Prazdnik Oktyabr’skoy Revolyutsii v Angore”. *İzvestiya*. 283. 16 Aralık 1920. s. 2.
- “Priезд Rossiyskogo Predstavitel’stva”. *İzvestiya*. 241. 28 Ekim 1920. s. 1.
- “Privetstviye Kemal’-Paşi”. *İzvestiya*. 274. 5 Aralık 1920. s. 1.
- “Protest Protiv İnternatsionalizatsii Konstantinopolya”. *İzvestiya*. 14. 22 Ocak 1920. s. 2.
- “Programma Turetskih Natsionalistov”. *İzvestiya*. 42. 25 Şubat 1920. s. 2.
- “Provozglāsheniye Nezavisimosti Frakii”. *İzvestiya*. 140, 29 Haziran 1920. s. 2.
- “Razdel Turtsii”. *Boevaya Pravda*. 91. 28 Nisan 1920. s. 1.
- “Rost Kommunizma”. *İzvestiya*. 171. 5 Ağustos 1920. s. 2.
- “Sili Natsionalistov”. *İzvestiya*. 149. 9 Temmuz 1920. s. 2.
- “Soobşeniye Delegata Pravitel’stva Anatoliyskogo Verhovnogo Natsional’nogo Sobraniya Narodnomu Komissaru Po İnostrannim Delam Ot 10 Dekabrya”. *İzvestiya*. 291. 25 Aralık 1920. s. 1.
- Steklov, Yuriy “Turetskaya Revolyutsiya”. *İzvestiya*. 85. 23 Nisan 1919. s. 1.
- Sultan-Galiyev, Mirseyit “Polojeniyе Turtsii v Poslednee Vremya”. *İzvestiya*. 106. 18 Mayıs 1920. s. 1.
- Sultan-Galiyev, Mirseyit “Politicheskiye Partii v Turtsii”. *İzvestiya*. 107. 19 Mayıs 1920. s. 1.
- “Trebovaniya Kemalistsv”. *İzvestiya*. 273. 4 Aralık 1920. s. 4.
- “Turki Ne Uspokaiyayutsya”. *Boevaya Pravda*. 108. 19 Mayıs 1920. s. 2.
- “Turetskiye Revolyutsioneri Za Sovetskuyu Rossiyu”. *İzvestiya*. 82. 18 Nisan 1920. s. 2.
- “Turki Protiv Soyuznikov”. *İzvestiya*. 129. 17 Haziran 1919. s. 3.
- “Turtsiya i Rossiya Protiv Zapadnih İmperyalistov”. *Boevaya Pravda*. 126. 11 Haziran 1920. s. 3.
- “Turtsiya i Sovetskaya Rossiya”. *İzvestiya*. 94. 4 Mayıs 1920. s. 2.
- “V Parlamente”. *İzvestiya*. 177. 12 Ağustos 1919. s. 2.
- “V Turtsii Dva Teçeniya”. *İzvestiya*. 189. 27 Ağustos 1919. s. 2.
- “V Turtsii Natsionalistiçeskoye Dvijeniyе”. *İzvestiya*. 231. 16 Ekim 1919. s. 3.
- “V Turtsii Net Mira”. “Soveti v Armenii!”. *Boevaya Pravda*. 111. 23 Mayıs 1920. s. 1.
- “V Turtsii Rost Revolyutsionnogo Dvijeniyа”. *İzvestiya*. 213. 27 Ağustos 1919. s. 3.
- “Volneniye v Maloy Azii”. *İzvestiya*. 119. 4 Haziran 1919. s. 2.
- “Vostaniye v Maloy Azii”. *İzvestiya*. 224. 8 Ekim 1919. s. 1.
- “Vostaniye v Anatolii”. *İzvestiya*. 79. 15 Nisan 1920. s. 2.
- “Vostanie v Damaske”. *Pravda*. 13. 21 Ocak 1920. s. 2.
- “Vostaniya v Maloy Azii”. *Pravda*. 11. 17 Ocak 1920. s. 2.
- “Vostanie v Turtsii”. *Naşa Voina*. 80. 14 Nisan 1920. s. 1.
- “Vseobşaya Mobilizatsiya u Natsionalistov”. *İzvestiya*. 152. 12 Temmuz 1920. s. 2.
- “Zaoçnyy Prigovor k Smertnoy Kazni”. *İzvestiya*. 132. 19 Haziran 1920. s. 2.
- “Zayavleniye Vojdya Natsionalistov”. *İzvestiya*. 110. 23 Mayıs 1920. s. 2.

Diğer Kaynaklar

- Ağayev, Mehmet (2008). *Kurtuluş Savaşı Yıllarında Türkiye-Azerbaycan İlişkileri*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yay.
- Akal, Emel (2002). *Milli Mücadelenin Başlangıcında Mustafa Kemal İttihat Terakki ve Bolşevizm*. İstanbul: TÜSTAV.
- Akman, Erdoğan (2013). *Sevr'den Lozan'a Sovyet Basımında Türkiye'nin Yansımaları [1920-1923 Yılları Arası Pravda ve İzvestiya Gazeteleri Üzerinden Basın Analizi]*. Doktora Tezi. Bişkek: Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi.
- Belov, Gennadiy vd. (1959). *Dokumenti Vneşney Politiki SSSR*. C. 3. Moskova: Gosudarstvennoe İzdatel'stvo Političeskoj Literaturı.
- Benhür, Çağatay (2008). *Stalin Dönemi Türk-Rus İlişkileri (1924-1953)*. Doktora Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi.
- Deev, G.K. vd. (1958). *Dokumenti Vneşney Politiki SSSR*. C. 2. Moskova: Gosudarstvennoe İzdatel'stvo Političeskoj Literaturı.
- İsmailova, Almaz (2017). "Sovetskie i Rossiyskie Vostokovedi o Kemale Atatyurke". *XVI Mecdunarodnaya Nauçnaya Konferentsiya "Gosudarstvo, Obşestvo, Tserkov' v İstorii Rossii XX-XXI Vekov"*. 5-6 Nisan 2017. İvanovo: 256-351.
- Mel'nikov, Dmitriy (Aralık 1922). "TBNS". *Krokodil* 15: 13.
- Ors, Rasim Dirsehan (2012). *Russkie, Atatyurk i Rojdenie Turetskoj Respubliki*. Moskova: Ves Mir.
- Paksoy, İrfan (2016). "Kutü'l-Amare Kahramanı Halil Kut Paşa'nın Haturaları". *Tarih Kritik* 2 (1): 147-158.
- Steklov, Vladimir (1976). *Yuriy Mihayloviç Steklov*. Moskova: Mısl'.
- Yerasimos, Stefanos (2000). *Kurtuluş Savaşı'nda Türk-Sovyet İlişkileri (1917-1923)*. İstanbul: Boyut.
- Yusupov, İslam (2017). "Pervie Kontaktı Rossii i Turtsii i İh Vzaimopomoş' Posle Pervoy Mirovoy Voynı". *Sinergiya Nauk* 8: 466-474.

İnternet Kaynakları

- "Turtsiya Bez Konstantinopolya-'Nemislimal!'"'. *Razsvet'*. 14 Ocak 1920. <http://starosti.ru/article.php?id=60491> (Erişim Tarihi: 19.02.2020).
- "Razreşenie Turetskogo Voprosa". *Razsvet'*. 17 Ocak 1920. <http://starosti.ru/article.php?id=60508> (Erişim Tarihi: 19.02.2020).
- "Vıstuplenie Mustafı Kemal". *Vostoçnyy Kur'er'*. 17 Aralık 1919. <http://starosti.ru/article.php?id=60360> (Erişim Tarihi: 19.02.2020).
- "Sud'ba Konstantinopolya". *Vozrojdenie Severa*. 10 Ocak 1920. <http://starosti.ru/article.php?id=60467> (Erişim Tarihi: 19.02.2020).
- "Upman-Angarskiy Yan Yanoviç (Upmalis Janis)". *Spravoçnik Po İstorii Kommunističeskoj Partii i Sovetskogo Soyuza 1898-1991*. <http://www.knowbysight.info/UUU/03962.asp> (Erişim Tarihi: 25.11.2020).

EKLER

Ek 1. Emperyalizm Kendi Kaderini Tayin Ediyor...

Ek 2. TBMM

The Establishment of the GNAT in the Russian Press*

Okan Yeşilot**

Abdrasul İsakov***

Abstract

The Grand National Assembly of Turkey (GNAT) is celebrating its 100th anniversary. Therefore, it is beneficial to clarify the details of the establishment of the GNAT. The issue of how the establishment of the GNAT was reflected in the Russian press has not been investigated so far. The Bolshevik Russian press closely followed the developments in Anatolia as they wanted to see the national campaign in Anatolia as the struggle of the *Turkish Bolsheviks* against imperialism. In this study, we have tried to collect the information directly or indirectly related to the GNAT in the Russian press between 1919 and 1920 chronologically and to reflect what the GNAT meant for the Bolsheviks.

Keywords

Russian Press, GNAT, Mustafa Kemal, National Campaign, Ankara.

---

* Date of Arrival : 20 July 2020 – Date of Acceptance: 09 December 2020

You can refer to this article as follows:

Yeşilot, Okan and Abdrasul İSAKOV (2021). “Rus Basınında TBMM’nin Açılış Süreci”. *bilig – Journal of Social Sciences of the Turkic World* 96: 121-145.

** Prof. Dr., Marmara University, Faculty of Art and Sciences, Department of Turkic History – İstanbul/ Turkey

ORCID ID: 0000-0002-0798-2364

oyesilot@marmara.edu.tr

***Dr., ANKASAM - Ankara/Turkey

ORCID ID: 0000-0002-2015-7772

rasulaali@gmail.com

Формирование Великого Национального Собрания Турции: освещение в российской прессе*

Окан Йешилът**

Абдрасул Исаков***

Аннотация

Великое Национальное Собрание Турции (парламент) отмечает свой 100-летний юбилей. В связи с этим возникает необходимость в освещении и детализации всех вопросов, связанных с процессом формирования Великого Национального Собрания Турции. Тема освещения в российской прессе новостей об образовании турецкого парламента, до сих пор не исследована. Русская большевистская пресса тщательно следила за событиями в Анатолии, поскольку в России надеялись увидеть в национально-освободительной войне в Анатолии борьбу «турецких большевиков» против империализма. В данной статье авторы поставили цель исследовать и распределить в хронологическом порядке все сведения о турецком парламенте, опубликованные в русской прессе в 1919-1920 годах, и таким образом пролить свет на образ Великого Национального Собрания Турции в глазах большевиков.

Ключевые слова

Российская пресса, Великое Национальное Собрание Турции, Мустафа Кемаль, национально-освободительная война, Анкара.

---

* Поступило в редакцию: 20 июля 2020 г. – Принято в номер: 09 декабря 2020 г.

Ссылка на статью:

Yeşilot, Okan & Abdrasul İSAKOV (2021). “Rus Basınında TBMM’nin Açılış Süreci”. *bilig – Журнал Гуманитарных Наук Тюркского Мира* 96: 121-145.

** Проф., Д-р, Университет Мармара, Факультет гуманитарных и естественных наук, кафедра тюркской истории - Стамбул/Турция
ORCID ID: 0000-0002-0798-2364
oyesilot@marmara.edu.tr

*** Д-р, АНКАСАМ - Анкара/Турция
ORCID ID: 0000-0002-2015-7772,
rasulaali@gmail.com